

УДК 930.253–028.26:070–025.12

Архівні аудіовізуальні документи як інформаційний потенціал творчої лабораторії журналіста та їхня роль у створенні медіапроектів

Анастасія КУЗНЕЦОВА
аспірантка

Київський національний
університет культури
і мистецтв

вул. Євгена Коновальця, 36,
Київ, 01133, Україна

anastasija241097@gmail.com

ORCID 0000–0002–0580–1259

© Кузнецова А., 2024

У статті проаналізовано значення архівних аудіовізуальних документів як інформаційного потенціалу у створенні медіапроектів. Основні методи аналізу та синтезу уможливили розкриття особливостей створення, видового складу, інформаційного та джерельного потенціалу аудіовізуальних документів. Історико-хронологічний метод дозволив визначити проблеми архівування та використання аудіовізуальних фондів. Однією з форм історичного методу в наукознавстві називають актуалістичну, яка орієнтує на вивчення сучасного стану об'єкта (у нашому випадку — медіапроектів із залученням аудіовізуальної документації) в ретроспекції, а також чинників впливу на його модифікацію та трансформацію.

У результаті проведеного дослідження доведено, що залучення аудіовізуальних архівних документів до створення медійного продукту вимагає від журналіста творчих підходів на всіх етапах його розробки й реалізації. Творча лабораторія журналіста включає низку важливих аспектів: уміння усвідомлювати та визначати актуальність медіапроектів, суголосних із соціокультурними запитами; майстерність створювати новаторські проекти, розробляти їх концепційні засади; володіння евристичними навичками пошуку архівної аудіовізуальної інформації для проектної діяльності; використання теоретичних знань щодо техніко-технологічних прийомів створення медійних продуктів та вправне володіння технічними засобами; здатність розширювати дослідницьке поле проекту, залучаючи не лише ретроспективну аудіовізуальну інформацію, але й створені кореспондентами, журналістами події, які фіксують наживо перебіг російсько-української війни; вміння тісно комунікувати з професіоналами різних сфер діяльності; володіння основами менеджменту та маркетингу; дотримання етичних норм, визначених Кодексом етики українського журналіста.

Ключові слова: архів, архівні аудіовізуальні документи, інформація, комунікація, медіапроект, медіапродукт, журналіст.

ARCHIVAL AUDIOVISUAL DOCUMENTS AS AN INFORMATION POTENTIAL OF A JOURNALIST'S CREATIVE LABORATORY AND THEIR ROLE IN CREATING MEDIA PROJECTS

Anastasiia KUZNIETSOVA

Postgraduate Student of the Department of Information Technologies
Faculty of PR, Journalism and Cybersecurity
Kyiv National University of Culture and Arts
36, Ye. Konovaltsia St., 01133, Kyiv, Ukraine
Anastasija241097@gmail.com
ORCID 0000-0002-0580-1259

The article analyses the significance of archival audiovisual documents as an information potential in media projects' creation. The main methods of analysis and synthesis made it possible to reveal the peculiarities of creation, species composition, information and source potential of audiovisual documents. The historical and chronological method allowed us to identify the problems of archiving and using audiovisual funds. One of the forms of the historical method in science is called the actualism method, which focuses on the study of the current state of an object (in our case, media projects involving audiovisual documentation) in retrospect, as well as the factors influencing its modification and transformation.

The study proves that the involvement of audiovisual archival documents in the creation of a media product requires creative approaches from journalists at all stages of its development and implementation. A journalist's creative laboratory includes a number of important aspects: the ability to understand and determine the relevance of media projects that are in line with socio-cultural demands; the mastery of creating innovative projects and developing their conceptual foundations; possession of heuristic skills in searching for archival audiovisual information for project activities; the use of theoretical knowledge of technical and technological approaches to creating media products and skillful use of technical means; the ability to expand the project's research field, involving not only retrospective audiovisual information, but also events created by correspondents and journalists that record the course of the Russian-Ukrainian war live; the ability to communicate closely with professionals from various fields; proficiency in the basics of management and marketing; adherence to the ethical standards set out in the Code of Ethics of Ukrainian Journalist.

Keywords: *archive, archival audiovisual documents, information, communication, media project, media product, journalist.*

Актуальність проблеми та стан її розробки

Незаперечно високу пізнавальну й художньо-естетичну цінність мають архівні аудіовізуальні документи, що виникають під час та на місці подій, мають емоційну виразність образів і / чи звуків. Це підвищує їхню достовірність і значущість як джерел інформації та засобів комунікації з особливою здатністю до відображення дійсності. Одним із напрямів залучення архівних аудіовізуальних документів до інформаційного простору є медіаіндустрія. Вивчення можливостей користування аудіовізуальними архівними документами для створення медіапроектів завдяки їхньому інформаційному потенціалу є важливим та актуальним питанням, що потребує спеціального розгляду.

Цінність інформаційних медіапродуктів залежить від ідей, меседжу, смислу, які заклали в них автори. Це, відповідно, зумовлено рівнем професійності авторів медіапроектів, покликаних забезпечити аудиторію потенційних споживачів конкурентоздатним, якісним інформаційним продуктом. Створення медіапродуктів є головною місією будь-якого медіапроекту, успішність якого залежить не тільки від проектного менеджменту, але й від ресурсів, зокрема інформаційних, залучених для його розроблення й поширення на традиційних, цифрових чи трансмедійних платформах. Тому з'ясування інформаційного потенціалу аудіовізуальних архівних документів як джерел інформації й засобів комунікації з метою забезпечення користувачів якісним інформаційним продуктом є актуальним завданням.

Важлива роль у вивченні аудіовізуальних документів як джерел інформації, засобів комунікації належить дослідникам у галузі архівознавства (В. Бездрабко, Т. Білушак, Г. Боряк, Т. Ємельянова, Я. Калакура, К. Новохатський, Л. Левченко, І. Матяш, М. Палієнко, Л. Приходько та ін.), джерелознавства (Я. Калакура, М. Палієнко), документознавства (В. Бездрабко, В. Бойко, С. Кулешов) та інших наук (В. Горовий, Т. Гранчак, Д. Дубов, О. Матвієнко, В. Маркова, М. Ожеван, Ю. Половинчак, М. Тимошик, Ю. Трач, М. Цивіч, Г. Шемяєва та ін.). Характерною рисою студій є їхня міждисциплінарність, висвітлення теоретичних і науково-практичних питань, важливих для розгляду порушеної теми.

Проблему актуалізації архівної аудіовізуальної спадщини через новітні інформаційні технології предметно розвиває у своїх працях знана архівістка Т. Ємельянова (2010, 2012, 2017, 2019). Від початку дослідниця зарекомендувала себе активною промоторкою студій з аудіовізуального архівознавства та документознавства.

Про випробування й специфіку діяльності архівів у надзвичайних умовах російської агресії проти України, що набуває виняткового

значення з огляду на їхні функції (інформаційну, культурну, наукову, меморіальну, виховну та ін.), слушно зауважує М. Палієнко (2022).

Соціальним мережам та архівним практикам присвятила працю документознавиця В. Бездрабко (2021). Представляючи віртуальний простір як платформу для взаємодії її користувачів, дослідниця Л. Божук (2016) наполягає на тому, що створення повноцінного цифрового простору з необмеженими можливостями віддаленого онлайн-доступу до архівних інформаційних ресурсів розширить можливості створення якісного інформаційного аудіовізуального медіапродукту з використанням ресурсів архіву. Цінними для нашого дослідження стали праці відомого вченого в галузі журналістики М. Тимошика (2021), його роботи у співавторстві (Тимошик та ін., 2008), в яких проаналізовано діяльність журналістів як професіоналів.

Попри підвищений дослідницький інтерес до аудіовізуальної документації, констатовано недостатність висвітлення в українській науковій традиції можливості й перспектив залучення цього виду документів до створення медіапроектів.

Завдання статті полягають у визначенні складників творчої лабораторії журналіста в розробці медіапроекту; в розкритті евристичних навичок журналіста в пошуку архівної аудіовізуальної інформації; визначенні алгоритму пошуку, послідовності опрацювання зібраної інформації для розробки концепції медіапроектів.

Виклад основного матеріалу

Аудіовізуальні документи, інформація яких сприймається в чуттєвих (зорових, слухових чи їхньому поєднанні) образах, є яскравим компонентом національної та світової історико-культурної спадщини й водночас безцінним джерелом медіапроектів. Вправне їх опрацювання відбувається у творчій лабораторії журналіста. Креативний зміст праці журналіста визначає якість медіапродукту, його конкурентну спроможність на медійному ринку й успішну реалізацію. Вдала презентація медіапроектів, які віддзеркалюють цілий спектр соціокультурних проблем, є індикатором впливу журналістики на суспільство. Будь-який проект у системі медіа, щоб бути інкорпорованим, має враховувати тренди та соціокультурні запити.

Сучасна епоха, якій властиві динамічні технологічні зміни, впливає на ставлення соціуму до документованої інформації та інформаційних продуктів. «Епоха емерджентності», коли ключову роль відіграють медіа, зокрема Інтернет, потребує вміння ставити нові завдання, здійснювати пошук інноваційних ідей у медіапроектах, залучаючи широку аудиторію до обговорення. Творчий підхід, формулювання певної ідеї, яка недостатньо чи взагалі не висвітлювалася в медіа, визначає унікальність медіапроекту. Лише ґрунтовне вивчен-

ня суспільних запитів у соціокультурній сфері дозволить їх проектувати модерними та унікальними. Пошуки нових ідей, бачення можливостей реалізації медіапроєкту, розуміння суспільного резонансу залежать від професійного рівня журналіста, його творчих підходів до вирішення питань стосовно того, що і як проектувати, від уміння довести важливість проєкту й необхідність його розробки.

Від уміння журналіста оцінити соціокультурний ландшафт, що формує запити певної аудиторії, багато в чому залежить оригінальність задуму та якість кінцевого медіапродукту. Здатність журналіста впіймати «хвилю настроїв і побажань» сприяє перспективності інформаційного продукту й гарантує схвальний відгук тієї цільової аудиторії, на яку розраховано проєкт. До того ж журналіст має враховувати трансформаційні процеси медійного простору, які позначаються на реалізації медіапроєктів: з одного боку – нові явища, пов'язані з такими технологіями, як Інтернет, соціальні мережі, сервіси відеогостингу, смартфони, з іншого – потужний розвиток громадського сектору й розширення його впливу на соціум, свідченням чого є волонтерський рух (Іванова, 2020).

Важлива стадія медіапроєктування є збирання інформації за темою дослідження, якому передують евристична робота. Результатом евристичної роботи є формування потужної джерельної бази, сукупності інформаційних складників. Проведення дослідницьких пошуків матеріалів для медіапроєкту потребує від журналіста самоорганізації, володіння методами наукової евристики, вміння користуватися лише верифікованими даними й здійснювати їх відбір. Збирання інформації є необхідною складовою проєктної роботи журналіста. На основі зібраної інформації та її аналізу вибудовується концепція медіапроєкту. Вивчення Т. Ємельяновою (2010) статистичних даних щодо запитів до ЦДАЕА та категорій дослідників засвідчило той факт, що найчисленнішою групою користувачів є представники ЗМІ – кінематографісти, теле-, радіожурналісти.

Ефективний пошук передбачає володіння спеціальними архівними евристичними методами. Зазвичай пошук інформації в сучасну епоху пов'язують з технологіями Інтернету. Однак, коли йдеться про архівне інформаційне середовище, не всю інформацію можна віднайти в інтернет-ресурсах. Досліднику доводиться послуговуватися традиційними методами архівної евристики, можливо, більш затратними у часовому вимірі, однак такими, що мають низку переваг. Однією з таких переваг є той психологічний, емоційний ефект, який переживає дослідник, виявляючи в архівних фондах раніше не відомий документ. Відчуття першопроходця, як зазначали архівознавці, «... аж ніяк не можна порівняти із враженнями від зображення документа на екрані монітора» (Христова, 2010, с. 281).

Друга перевага традиційної архівної евристичної роботи полягає в тому, що відбір інформації за власною дослідницькою пошуковою процедурою може позитивно впливати на повноту джерельної бази, а отже, й кінцеві результати роботи зі створення медіапродукту. Індивідуальний пошук інформації, без посередника, сприятиме віднайденню якихось, на перший погляд, другорядних, але важливих деталей, які доповнять досліджувану тему. Одноосібний пошук розробником проєкту аудіовізуальної інформації з різних джерел (зовнішня інформація) впливатиме на розуміння місця кожного документа в інформаційному масиві, правильному його прочитанню в певному контексті, що матиме важливе значення для аналізу та узагальнення інформації (вироблення внутрішньої інформації).

Успіх архівної евристичної роботи визначається рівнем професійної підготовки журналіста, його індивідуальним дослідницьким досвідом, зокрема практичним досвідом роботи в архівах чи архівних підрозділах установ. Важливу роль відіграватимуть і ціннісні орієнтації журналіста, суголосні з його інтелектуальним настроєм, дослідницьким хистом. Джерельною базою для створення медіапроєктів, як правило, виступають аудіовізуальні архівні документи, що накопичилися в архівах чи інших установах. У пошуках необхідної для проєкту аудіовізуальної інформації значну роль відіграють знання про місця локації аудіовізуальних документів. Таке знання евристичне за своїм характером, бо воно визначає чіткі маршрути пошуку та знижує пошукові втрати.

Алгоритм пошуку такий: визначення архіву чи іншої установи, яка зберігає документ, — пошук в архівах архівних фондів чи архівних груп (комплексів), які включають аудіовізуальні документи, — пошук одиниць обліку чи одиниць зберігання, тобто документів, включених до одиниць зберігання. Кіно-, відео-, фото-, фотодокументи, що належать до Національного архівного фонду (НАФ), передаються на постійне зберігання до державних архівів (центрального, галузевих, місцевих) чи архівних відділів міськрад (Верховна Рада України, 1993). Тут важливе врахування фактора закономірностей розподілу аудіовізуальної інформації в межах НАФ. На жаль, єдиного довідника, де було б зосереджено інформацію про цей вид документів, систему їх організації й зберігання на рівні НАФ, немає. Ідея підготовки й видання міжархівного путівника-довідника про аудіовізуальні документи всіх державних архівів України (Ємельянова, 2010) до цього часу не реалізована. Окрім того, наявні путівники центрального і місцевих державних архівів не виокремлюють інформацію про аудіовізуальні документи, розпорошену серед архівних фондів та колекцій, а під час описання складу фондів лише побіжно згадують про наявні фотодокументи (Іваненко та ін., 2001; Кулініч та ін., 2005).

Пошук архівних аудіовізуальних документів є творчим процесом і початком дослідницької роботи, від якої залежить науковий рівень медіапроєкту. Право пошуку інформації архівісти делегують журналісту — розробнику проєкту. В евристичній роботі необхідне знання наукових засад організації архівних документів на всіх ієрархічних рівнях: на рівні НАФ (міжархівному рівні), на рівні архіву, на рівні фондів чи документаційних комплексів. Відправною точкою пошуку аудіовізуальної інформації буде знання історії їх створення (час і місце створення, автори, компетенції творчих організацій, спілок чи цілі й завдання окремих творців), розуміння закономірностей і процедур передавання документації до відповідних інституцій зі збереження культурних цінностей.

Для пошуку ретроспективної аудіовізуальної інформації на рівні архіву необхідно знати основи його комплектування.

У процесі виявлення необхідної інформації та для підвищення ефективності її використання варто враховувати психологічні аспекти пошуку (мотивація дій, стимул зацікавленості), усвідомлювати переваги особистого пошуку (особистий пошук є початком дослідження), виробити «пошукове мислення» (розумові операції в процесі пошуку, зіставлення пошукових запитів з можливостями архівів). Виявлення інформації в архівах здійснюється з використанням архівних довідників різних видів і типів. Йдеться про традиційний архівний пошук за допомогою звичних пошукових засобів. Крім довідників, до складу довідкового апарату можна включити методичні розробки, пам'ятки, інструкції, положення, правила, порядки, які можуть зорієнтувати в інформаційному потенціалі архіву, зокрема розкрити аспекти щодо порядку їх передавання на постійне зберігання, методів їхнього зберігання, описання та обліку, створення іменних каталогів, підготовки анотованих каталогів кінодокументів, методик описання кінодокументів в монтажних листах і на каталожних картках (Ємельянова & Голенко, 2007; Марущак, 2022; *Методичні вказівки*, 2003; Слончак & Пількевич, 2002).

Процедура пошуку аудіовізуальних документів розглядається як процес зіставлення їхніх інформаційних образів у довідковому апараті. Власне, сам пошук називають оперування «образами». Записи, наприклад, на картках архівного каталогу є своєрідними пошуковими образами, ознаками одиниць зберігання, груп одиниць зберігання чи окремих документів. Каталогізуються в архівах не документи, а інформація про них, яка створює апіорі відповідний запит потенційного користувача інформації, що не завжди узгоджується з вимогами повного й об'єктивного архівного описання. Ключові слова в описовій статті, які є пошуковим образом архівних документів, мають підвищувати інформативність довідників і знижувати пошукові втрати. Сутність пошуку

інформації полягає в зіставленні образу, закладеного в описових статтях довідників, з образом, ознаками того матеріалу, який шукають. Із психологічної точки зору завдання журналіста полягає в тому, щоб розпізнати, не пропустити важливий матеріал, необхідний для медіапроєкту, розмежувати корисну інформацію й інформаційні «шуми».

Досягнення у сфері технологій надають можливість автоматизованого пошуку інформації швидкодіючими технічними засобами з використанням формалізованих інформаційних мов, що дозволяє здійснювати механічний пошук, не занурюючись у сутність виконуваних пошукових операцій. Сучасні інформаційні технології розширили можливості пошуку аудіовізуальної інформації. Використання комп'ютерних технологій забезпечило створення електронних версій друкованих довідників (анотованих каталогів кіножурналів, документальних фільмів, кіносюжетів, спецвипусків; реєстри фотодокументів; переліки кінодокументів) (Анахов та ін., 2019; Дорошенко та ін., 2010; Закринична та ін., 2015; Слончак, 2009), електронних каталогів на кінодокументи, фотодокументи, фонодокументи, відеодокументи, інтерактивних видань (наприклад, літературно-драматична Шевченкіана у фонодокументах).

Комп'ютерні технології уможливають створення єдиної бази даних на всі аудіовізуальні документи, що зберігаються в державних архівах, бібліотеках, музеях та інших установах, організаціях, які є виробниками й водночас зберігачами аудіовізуальної продукції.

Слабкі медіапроєкти часто виходять не тільки в результаті низького рівня аналітичного опрацювання інформації, але й у результаті нестачі інформації (інформація відсутня або не виявлена). Журналіст, усвідомлюючи, що збирання інформації є значуща частина його роботи, не квапиться швидко завершити цей процес. Сучасне інформаційне суспільство продукує таку кількість інформації, зокрема й аудіовізуальної, що журналіст, розробник медіапроєктів змушений вчитися сепарувати інформацію, виділяти найбільш значущу, необхідну для досягнення мети й завдань проєкту. З іншого боку, журналіст стикається також із проблемою неповноти інформації (певні явища не задокументовані чи інформація не виявлена).

Із відібраними джерелами інформації журналіст виконує низку робіт, які можна представити в такій послідовності: систематизація, з'ясування зв'язків між документованою інформацією, перевірка даних, їх описання, тобто підготовча робота до аналітичної стадії як визначальної в розробленні та реалізації медіапроєкту, формулюванні його концептуальних засад. Такий алгоритм дій властивий науково-практичній діяльності загалом і водночас узалежнений від умінь журналіста орієнтуватися в інформаційному масиві, виявляти, перевіряти, описувати й оцінювати інформаційні дані.

Виявлена й систематизована репрезентаційна інформація аналізується, узагальнюється. Аналіз зібраної інформації включає оцінку достовірності інформації, її специфіки, цінності, складових елементів. Верифікація джерел інформації та з'ясування її ідентичності дуже важливі в роботі журналіста, який працює з аудіовізуальним контентом. Відомі приклади перемонтажу фільмів, скорочення, фальсифікації дубляжу з ідеологічних міркувань Така практика була поширена в радянські часи, і це стосувалося не лише української кінопродукції, а й зарубіжних фільмів, куплених для кінопрокату.

Грунтовний аналіз джерел може розширити уявлення про параметри проблеми, внесли корективи в завдання проєкту. Можлива інша, навіть новаторська інтерпретація джерел, раніше задіяних у медіапроєктах. Одним зі складних завдань під час вивчення виявлених джерел є ідентифікація осіб, місцевостей, подій, зафіксованих у документах. Не завжди їхні анотовані описи дають вичерпну інформацію. Тоді, можливо, варто звернутися й до писемних джерел, що містять інформацію про певні історичні події.

Із результатами аналізу інформації, залученої до розробки медіапроєкту, безпосередньо пов'язане моделювання його концепції. Якість медіапродукту залежить від майстерності розроблення його змісту (контенту), що тісно пов'язано з основним задумом-ідеєю. Складові елементи структури контенту узгоджуються з метою й завданнями. Зміст проєкту може верифікуватися, корегуватися, змінюватися, що визначає творчу лабораторію розробника-журналіста. Важливий творчий підхід до вибору формату медіапроєкту: документальний чи публіцистичний фільм, фоторепортаж, подкаст як особливий вид аудіо- й відеоконтенту. Формування концепції медіапроєкту є результатом комунікації, осмислення й аналізу інформації. Власне, в основі концепції, яка формує образ досліджуваного в проєкті явища, лежить робота з інформацією та її аналітична обробка. Інформаційно-аналітичний підхід дозволяє на основі комплексної інформації сформуванати концептуальні засади медіапроєкту, який буде якісно новим продуктом у сфері медіа та системі комунікацій, матиме свій «фірмовий» стиль. Концепція обраного для реалізації медіапроєкту має містити аргументацію вибору теми, виклад бачення його місії, цілей та завдань, структуру проєкту, опис використаного інформаційного масиву та технологій (технологічних процесів й операцій) створення кінцевого продукту, характеристики синтезованих матеріалів, які гарантуватимуть успішність медіапроєкту, висновків щодо досліджуваного явища, визначення кола потенційних користувачів чи цільової аудиторії.

Для медіапроєктного менеджменту журналістові необхідні практичні навички: здатність оцінити перспективність проєкту, включа-

ючи і його бізнес-доцільність; мистецтво сформулювати основні ідеї, цілі медіапроєкту; майстерність розробити його структуру-зміст; вправність зважити соціальні потреби та можливості в реалізації медіапродукту; спроможність оцінити внесок учасників проєкту, в якому можуть бути задіяні професіонали-архівісти аудіовізуальних архівів, інші фахівці, які створюють і розповсюджують аудіовізуальний контент; вміння розкрити технічні, технологічні можливості в створенні медійного продукту; досвід корегування проєкту, обумовленого змінами в політичній, соціально-економічній, культурній сферах. Творчий підхід журналіста може передбачити кілька варіантів реалізації медіапроєкту. Для цього необхідно провести SWOT-аналіз, тобто вказати сильні й слабкі сторони, можливості та загрози/ризиків в процесі його розробки та реалізації.

Успіх медіапроєкту залежить не лише від якості контенту, а й від технологій його створення, формату репрезентації цільовій аудиторії, платформи представлення тощо. Це вимагає від журналіста вміння використовувати теоретичні знання щодо використання відео-, аудіо- та фототехніки, вміння інтегрувати архівні аудіо-, відеоматеріали у створюваний медіапродукт. Із відзнятих за допомогою стаціонарних, мобільних чи інших портативних технічних засобів, а також скопійованих в архівах аудіовізуальних матеріалів у монтажному кабінеті здійснюється «збирання» сюжету з відео- і аудіодоріжок. Професійний монтаж аудіовізуального продукту є творчим процесом, що розкриває основні ідеї медіапроєкту, завершальним етапом роботи знімальної команди. Крім прийняття креативних рішень щодо монтажу відзнятого аудіовізуального матеріалу та написаного сценарію, журналіст повинен володіти технологіями, поширеними в візуальних медіа (кіно-, відео, ТВ- виробництві). Йдеться, зокрема, про моушн-дизайн (створення анімації на принципах графічного дизайну), саунд-дизайн (створення й управління звуко-шумовими ефектами), корекцію кольору, розміщення заставок і титрів тощо.

Сфера медіапроєктів зазнає суттєвих трансформацій під впливом інформаційних технологій. Впровадження новацій зумовило розширення журналістської майстерності. Технічна робота з медіапроєктом потребує проведення діагностики комп'ютерної техніки, студійно-апаратного комплексу та іншого обладнання для здійснення трансмісії інформаційних даних із різних носіїв. Для проведення проєктної інноваційної діяльності, розробки та управління медіапроєктами журналіст має орієнтуватися в ключових трендах медіасфери, цифрових комунікаціях (*Контент-продюсування*, 2020).

У процесі розробки проєктів журналісти все більше послуговуються мобільними технологіями, які пропонує сучасний ринок мобільних пристроїв із додатками, сумісними з операційними системами

Andriod, iOS, Windows, Java Me, Samsung та ін. Мобільні технології під час розробки та реалізації медіапроектів використовуються на всіх етапах роботи: виявлення, збирання, фіксації інформації (відео-, аудіо- та фотофіксація воєнних дій, революційних подій, політичних акцій, стихійних лих, фестивалів, концертів, тощо), опрацювання, зокрема й аналіз інформації (редактори, монтажні столи), презентація проекту (програми на радіо, телебаченні, розміщення медіаконтенту в соціальних мережах та ін.). Медіапроект технічно залежний від сфери його реалізації — суспільних аудіо-, аудіовізуальних медіа-сервісів чи онлайн-медіа, які поширюють інформацію, зокрема в аудіо-, аудіовізуальній формі в електронному (цифровому) вигляді в мережі «Інтернет». Соціальні мережі є великим майданчиком для поширення контенту. Активне використання цифрових технологій під час реалізації медіапроектів є усталеною тенденцією.

Медіапроект стане назрілим, злободенним (актуальним на конкретний момент), якщо його розробник вдало залучатиме й поєднуватиме ретроспективні аудіовізуальні документи з тими, що не набули статусу архівних. Йдеться про оперативну інформацію — аудіо-, відео-, фотоматеріали, наприклад, воєнних кореспондентів, журналістів, що документували подвиги воїнів Збройних сил України, участь волонтерів у допомозі українській армії та українцям, що опинилися на окупованих територіях або змушеним емігрувати за кордон, а також фіксували злочини російських загарбників в Україні. Ця актуальна аудіовізуальна інформація широко представлена в мережі «Інтернет».

До ознак професіоналізму журналіста зараховують морально-етичні засади його діяльності (Лаврик, 2008). Базові морально-етичні орієнтири, яких має дотримуватися журналіст, виконуючи свої професійні обов'язки, визначені в *«Кодексі етики українського журналіста»*, ухваленому 2004 р. на з'їзді журналістів та затвердженому зі змінами 2013 р. на пленумі Національної спілки журналістів України: повага до права громадськості на повну й об'єктивну інформацію про факти та події; перевірка автентичності всіх повідомлень, аудіо-, відеоматеріалів, отриманих із різних джерел; недопущення фальсифікації змісту під час редакційної обробки матеріалів — знімків, відеоряду, текстового супроводу; заборона використовувати незаконні методи отримання інформації, тобто збирання інформації повинно відбуватися лише в межах правового поля України; відстоювання, зокрема і в судах, право на отримання інформації; недопущення плагіату тощо. Тож дотримання етичних норм у роботі з документованою аудіовізуальною інформацією є обов'язковим (Комісія з журналістської етики, б.д.).

Запорукою успішної реалізації проекту є тісна комунікація журналіста з представниками медіаорганізацій, колегами по цеху, відо-

мими своїми медіапроектми, журналістами, блогерами, громадськими активістами, представниками прес-служб і всіх, хто створює й поширює аудіовізуальний контент із важливих для українського суспільства питань. За підрахунками фахівців 80% невдалих проектів є результатом невдалої комунікації (Іванова, 2019). Від комунікаційних здібностей журналіста залежить не лише якість медіапродукту, під час створення якого він послуговується консультаціями, порадами фахівців, але й своєчасність його презентації. Журналіст не може обійтися без координації дій між різними фахівцями, без взаємодії з адміністраторами й операторами інформаційних систем, без узгодження роботи з аналітиками, програмістами та іншими фахівцями, співпраця з якими впливатиме на розроблення та реалізацію проекту. Вміння знаходити спільну мову з професіоналами інших галузей знань і діяльності в різних робочих ситуаціях формує навички комунікації. Ефективна комунікація забезпечує зворотній зв'язок — можливість презентувати власні ідеї, оцінювати вплив медіапроектів на цільову аудиторію, обґрунтовувати висновки.

Творча лабораторія журналіста на стадії створення медіапродукту включає й мистецтво менеджменту. Складання планів виконання робіт з урахуванням мети й завдань проекту, залучення до команди професіоналів і розподіл обов'язків, організація й контроль за якістю виконання основних етапів проектних робіт, за необхідності їх корегування — всі ці види діяльності журналіста позначаються на якості кінцевого медіапродукту. В обов'язки журналіста, керівника проекту, входить ведення документації, яка є основним джерелом аналізу й оцінки реалізованого медіапроекту. Документація включає коротке чи повне його описання, концепцію, структуру й зміст, основні завдання та функціональні обов'язки членів творчої команди, бізнес-план, плани-графіки виконання робіт, документи щодо внутрішньої й зовнішньої оцінки якості проекту.

Одним зі складників реалізації медіапроекту є його фінансування. Журналіст стикається з проблемою залучення ресурсів для фінансування його проектної ініціативи. Методи фандрейзингу допоможуть сприяти залученню сторонніх ресурсів для вирішення соціально значущих, культурних медіапроектів. Якщо йдеться, наприклад, про створення документального фільму (як медіапроекту) із залученням актуальної та ретроспективної аудіовізуальної інформації можливе написання логлайну, тобто логічного короткого викладу сценарію фільму чи вдалого підбору метафори, яка описує основну ідею проекту, що може зацікавити меценатів чи донатів (Іванова, 2019, с. 14).

Журналіст — автор медіапроекту, зацікавлений у просуванні на ринок медійного продукту, усвідомлює відповідальність за власний бренд. Маркетингові стратегії журналіста мають включати аналіз та

характеристику ринку, обґрунтування комерційної спроможності проєкту, визначення цільової аудиторії (категорії споживачів), умови й терміни реалізації, формат подачі медіапродукту. Маркетинговим стратегіям і планам має передувати вивчення тенденцій просування інформаційного продукту в медіа, включаючи соціальні мережі.

Висновки

З метою розроблення та реалізації медіапроекту журналіст повинен проявляти мистецькі авторські підходи, формувати своєрідну творчу лабораторію, характерними особливостями якої є вміння визначати актуальну проблематику, що відповідає соціокультурним запитам; генерувати новаторські ідеї; володіти прийомами й методами пошуку, виявлення архівної аудіовізуальної інформації; аналізувати та інтерпретувати аудіовізуальні джерела; використовувати на практиці знання стосовно технологічних прийомів створення медійних продуктів і вправно володіти технічними засобами; розширювати дослідницьке поле проєкту, залучаючи ретроспективну інформацію архівних аудіовізуальних документів, документи, які фіксують сучасні події в житті країни, наприклад, матеріали кореспондентів, волонтерів, журналістів про перебіг воєнних дій в Україні; вміло налагоджувати комунікацію з архівістами, науковцями, медіа; знати основи менеджменту й маркетингу; дотримуватися правових та етичних норм, зокрема Кодексу етики українського журналіста.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Анахов, С. П., Берковський, В. Г., Закринична, І. М., Касян, Л. Г., Любарська, Л. В., Макарова, Т. О., & Тихенко, О. В. (Упоряд.). (2019). *Кінолітопис. Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1986–1995)* (Т. О. Ємельянова, ред.). Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.
- Бездрабко, В. (2021). Соціальні мережі й архівні практики. *Архіви України*, 3(328), 16–35. <https://doi.org/10.47315/archives2021.328.016>
- Божук, Л. (2016). Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*, 3(130), 14–18.
- Верховна Рада України. (1993, 24 грудня). *Про Національний архівний фонд і архівні установи* (Закон № 3814–ХІІ). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>
- Дейнека, Л. (Уклад.). (2013). *Кінофотодокументи в системі документної інформації*. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. <http://194.44.187.2/eljournal/1/Kino.pdf>
- Дорошенко, О., Закринична, І., Ємельянова, Т., Матющенко, С., Олєфіренко, В., Пількевич, Л., Селіфонов, О., Штиволюка, О., Шульга, В., & Ятченко, Л. (Упоряд.). (2010). *Кінолітопис. Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно- і телесюжетів (1966–1975)*. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.
- Ємельянова, Т. (2010). *Аудіовізуальні документи в державних архівах України: організація доступу та використання інформації, що міститься в них (1930–2007)*

- [Автореферат дисертації кандидата історичних наук, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства].
- Ємельянова, Т. (2012). Проблеми архівного зберігання оцифрованих аудіовізуальних документів. *Студії з архівної справи та документознавства*, 20, 161–165.
- Ємельянова, Т. (2017). Нотатки з історії кіноархівів. *Архіви України*, 5–6(310–311), 56–74.
- Ємельянова, Т. (2019). Формування аудіовізуальних колекцій: новітні тенденції та виклики розвитку. *Архіви України*, 3(320), 100–112.
- Ємельянова, Т., & Голенко, Л. (Уклад.). (2007). *Методичні рекомендації з підготовки до видання анотованих каталогів кінодокументів*. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.
- Закринична, І. М., Ємельянова, Т. О., Касян, Л. Г., Климович, Н. М., Любарська, Л. В., Макарова, Т. О., Матющенко, С. П., & Топішко, Н. О. (Упоряд.). (2015). *Кінолітопис. Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів, кіно-і телесюжетів (1976–1985)*. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.
- Іваненко, Б., Бажан, О., Кентій, А., Маковська, Н., & Соловйова, А. (Упоряд.). (2001). *Центральний державний архів громадських об'єднань України: путівник* (Н. Черкаська, ред.). Центральний державний архів громадських об'єднань України.
- Іванова, І. (2020, 9 квітня). Медіапроект «Накипіло» як успішний досвід розбудови незалежних ЗМІ. В *Актуальні проблеми медіапростору* [Матеріали конференції] (с. 207–210). Інститут журналістики.
- Іванова, С. (2019). *Медіапроекти*. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.
- Комісія з журналістської етики. (б.д.). *Кодекс етики*. Взято 10 січня 2024 року з <https://cje.org.ua/ethics-codex/>
- Контент-продюсування цифрових медіапроектів другого (магістерського) рівня вищої освіти: освітньо-професійна програма*. (2020). Київський університет імені Бориса Грінченка. https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/nmc.kmn/osv_pr/OPP_061_SRMR.pdf
- Кулініч, Ю., Куш, С., & Ходоровський, М. (2005). *Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України: путівник* (Вип. 2). Державний комітет архівів України.
- Лаврик, О. В. (2008). *Основи журналістики*. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Марущак, О. (Уклад.). (2022). *Методичні рекомендації з описування відеодокументів у описах зйомок*. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.
- Методичні вказівки з підготовки до видання анотованих каталогів кінодокументів*. (2003). Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.
- Палієнко, М. (2022). Українські архіви, війна та збереження національної ідентичності. *Архіви України*, 1(330), 12–38. <https://doi.org/10.47315/archives2022.330.012>
- Слончак, Н. (Упоряд.). (2009). *Кінолітопис. Анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів і кіносюжетів (1896–1939)*. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.
- Слончак, Н., & Пількевич, Л. (Уклад.). (2002). *Методичні рекомендації щодо створення іменного каталогу на кіно-, відео-, фото-, фонодокументи*. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного.
- Тимошик, М. (2021). Журналіст як професія: ретроспективний огляд побутування поняття в інформаційному просторі. *Український інформаційний простір*, 2(8), 39–73. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(8\).2021.245811](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(8).2021.245811)

- Тимошик, М., Дацюк, Г., & Таран, К. (2008). *Історія одного журналістського курсу в мемуарах, щоденниках, інтерв'ю, замальовках, записках, есеях, документах, світлинах*. Наша культура і наука.
- Христова, Н. М. (2010). Архівна евристика: практичні аспекти. *Архіви України*, 5(270), 281–286.

REFERENCES

- Anakhov, S. P., Berkovskyi, V. H., Zakrynychna, I. M., Kasian, L. H., Liubarska, L. V., Makarova, T. O., & Tykhenko, O. V. (Comps.). (2019). *Kinolitopys. Anotovanyi kataloh kinozhurnaliv, dokumentalnykh filmiv, kino- i telesiuzhativ (1986–1995)* [Cinematography. Annotated catalog of film magazines, documentaries, film and television stories (1986–1995)] (T. O. Yemelianova, Ed.). Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho [in Ukrainian].
- Bezdrabko, V. (2021). Sotsialni merezhi y arkhivni praktyky [Social networks and archival practices]. *Archives of Ukraine*, 3(328), 16–35. <https://doi.org/10.47315/archives2021.328.016> [in Ukrainian].
- Bozhuk, L. (2016). Informatsiini resursy i servisy Internet v roboti derzhavnykh arkhiviv Ukrainy [Information resources and Internet services in the activity of state archives of Ukraine]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. History*, 3(130), 14–18 [in Ukrainian].
- Commission on Journalistic Ethics. (n.d.). *Kodeks etyky* [Code of ethics]. Retrieved January 10, 2024, from <https://cje.org.ua/ethics-codex/> [in Ukrainian].
- Deineka, L. (Comp.). (2013). *Kinofotodokumenty v systemi dokumentnoi informatsii* [Cinematographic documents in the document information system]. Skhidnoievropeyskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky. <http://194.44.187.2/eljournal/1/Kino.pdf> [in Ukrainian].
- Doroshenko, O., Zakrynychna, I., Yemelianova, T., Matiushchenko, S., Olefirenko, V., Pilkevych, L., Selifonov, O., Shtyvoloka, O., Shulha, V., & Yatchenko, L. (Comps.). (2010). *Kinolitopys. Anotovanyi kataloh kinozhurnaliv, dokumentalnykh filmiv, kino- i telesiuzhativ (1966–1975)* [Cinematography. An annotated catalog of film magazines, documentaries, film and television scenes (1966–1975)]. Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho [in Ukrainian].
- Ivanenko, B., Bazhan, O., Kentii, A., Makovska, N., & Soloviova, A. (Comps.). (2001). *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy: Putivnyk* [The Central State Archive of Public Associations of Ukraine: Guidebook] (N. Cherkaska, Ed.). Central State Archive of Public Organizations of Ukraine [in Ukrainian].
- Ivanova, I. (2020, April 9). Mediaproekt "Nakypilo" yak uspishnyi dosvid rozbudovy nezaleznykh ZMI [Media project "Nakipilo" as a successful experience in building independent mass media]. In *Aktualni problemy mediaprostoru* [Actual problems of the media space] [Conference proceedings] (pp. 207–210). Instytut zhurnalistyky [in Ukrainian].
- Ivanova, S. (2019). *Mediaproekty* [Media projects]. Oles Honchar Dnipro National University [in Ukrainian].
- Khrystova, N. M. (2010). Arkhivna evrystyka: Praktychni aspekty [Archival heuristics: Practical aspects]. *Archives of Ukraine*, 5(270), 281–286 [in Ukrainian].
- Kontent-prodiusuvannia tsyfrovyykh mediaproiektiv druhooho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity: Osvitno-profesiina prohrama* [Content production of digital media projects of the second (master's) level of higher education: Educational and professional program]. (2020). Borys Grinchenko Kyiv University. https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/nmc.kmn/osv_pr/OPP_061_SRM.pdf [in Ukrainian].
- Kulinich, Yu., Kushch, S., & Khodorovskyi, M. (2005). *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv-muzei literatury i mystetstva Ukrainy: Putivnyk* [The Central State Archive-Museum

- of Literature and Art of Ukraine: Guidebook] (Iss. 2). State Committee of Archives of Ukraine [in Ukrainian].
- Lavryk, O. V. (2008). *Osnovy zhurnalistyky* [Basics of journalism]. V. N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
- Marushchak, O. (Comp.). (2022). *Metodychni rekomendatsii z opysuvannia videodokumentiv u opysakh ziomok* [Methodical recommendations for describing video documents in shooting descriptions]. Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho [in Ukrainian].
- Metodychni vkazivky z pidhotovky do vydannia anotovanykh katalogiv kinodokumentiv* [Methodical guidelines for preparation for the publication of annotated catalogs of film documents]. (2003). Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho [in Ukrainian].
- Paliienko, M. (2022). Ukrainski arkhivy, viina ta zberezhenia natsionalnoi identychnosti [Ukrainian archives, war and preservation of national identity]. *Archives of Ukraine*, 1(330), 12–38. <https://doi.org/10.47315/archives2022.330.012> [in Ukrainian].
- Slonchak, N. (Comp.). (2009). *Kinolitopys. Anotovanyi katalog kinozhurnaliv, dokumentalnykh filmiv i kinosiuzhetiv (1896–1939)* [Cinematography. An annotated catalog of film magazines, documentaries and film plots (1896–1939)]. Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho [in Ukrainian].
- Slonchak, N., & Pilkevych, L. (Comps.). (2002). *Metodychni rekomendatsii shchodo stvorennya imennoho katalogu na kino-, video-, foto-, fonodokumenty* [Methodical recommendations for creating a named catalog for film, video, photo, phono documents]. Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho [in Ukrainian].
- Tymoshyk, M. (2021). Zhurnalist yak profesiia: Retrospektyvnyi ohliad pobutuvannia poniattia v informatsiinomu prostori [Journalist as a profession: Retrospective review of the concept existence in the information space]. *Ukrainian Information Space*, 2(8), 39–73. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(8\).2021.245811](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(8).2021.245811) [in Ukrainian].
- Tymoshyk, M., Datsiuk, H., & Taran, K. (2008). *Istoriia odnogo zhurnalistskoho kursu v memuarakh, shchodennykh, interv'iu, zamalovkakh, zapyskakh, eseiah, dokumentakh, svitlynakh* [The history of one journalism course in memoirs, diaries, interviews, sketches, notes, essays, documents, photographs]. Nasha kultura i nauka [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1993, December 24). *Pro Natsionalnyi arkhivnyi fond i arkhivni ustanovy* [On the National archive fund and archives] (Law No. 3814–XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> [in Ukrainian].
- Yemelianova, T. (2010). *Audiovizualni dokumenty v derzhavnykh arkhivakh Ukrainy: Orhanizatsiia dostupu ta vykorystannia informatsii, shcho mistytsia v nykh (1930–2007)* [Audiovisual documents in the state archives of Ukraine: Organization of access and use of the information contained in them (1930–2007)] [Abstract of PhD Dissertation, Ukrainskyi naukovo-doslidnyi instytut arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva] [in Ukrainian].
- Yemelianova, T. (2012). Problemy arkhivnogo zberihannia otsyfrovanykh audiovizualnykh dokumentiv [Problems of archival storage of digitized audiovisual documents]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva*, 20, 161–165 [in Ukrainian].
- Yemelianova, T. (2017). Notatky z istorii kinoarkhiviv [Notes on the history of film archives]. *Archives of Ukraine*, 5–6(310–311), 56–74 [in Ukrainian].
- Yemelianova, T. (2019). Formuvannia audiovizualnykh kolektsii: Novitni tendentsii ta vyklyky rozvytku [Formation of audiovisual collections: Latest trends and development challenges]. *Archives of Ukraine*, 3(320), 100–112 [in Ukrainian].
- Yemelianova, T., & Holenko, L. (Comps.). (2007). *Metodychni rekomendatsii z pidhotovky do vydannia anotovanykh katalogiv kinodokumentiv* [Methodical recommendations for

preparing for the publication of annotated catalogs of film documents]. Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho [in Ukrainian]. Zakrynychna, I. M., Yemelianova, T. O., Kasian, L. H., Klymovych, N. M., Liubarska, L. V., Makarova, T. O., Matiushchenko, S. P., & Topishko, N. O. (Comps.). (2015). *Kinolitopys. Anotovanyi kataloh kinozhurnaliv, dokumentalnykh filmiv, kino- i telesiuzhetiv (1976–1985)* [Cinematography. Annotated catalog of film magazines, documentaries, film and television scenes (1976–1985)]. Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho [in Ukrainian].